

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПОДАТКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Студентки 2 курсу, 6м групи, спеціальності
072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Публічні фінанси»

Нефьодової
Анастасії Віталіївни

Науковий керівник к.е.н.,
доцент

Кансва Тетяна
Володимирівна

Керівник освітньо-професійної програми д.е.н.,
професор

Макогон Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів, д.е.н.,
професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2021
ВСТУП

Сьогодні майже кожна держава відчуває на собі вплив фінансової кризи і шукає шляхи його подолання. Очевидно, що на розвиток економічних відносин будь-якої держави впливає оподаткування, а через податки держава впливає на майно фізичних і юридичних осіб. У той же час встановлення оптимального рівня оподаткування як для платників податків, так і для держави є важливим чинником економічного піднесення, забезпечення балансу державних і приватних інтересів в податковому та правовому регулюванні, при якому забезпечується належна фінансова підтримка виконання завдань і функцій державними органами при розумному і обґрунтованому втручання держави у право приватної власності осіб за допомогою податків.

Одним із найважливіших напрямів економічної політики в Україні є фінансове забезпечення виконання покладених на державу функцій, визначених Конституцією нашої держави.

Важливою складовою регулювання економічних процесів є механізми реалізації податкової політики. Податкова політика є однією з основних складових державної регіональної економічної політики. Без податкової системи держава не може ефективно впливати на економічні та соціальні процеси, оскільки податки є джерелом наповнення бюджету та основним інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів.

Актуальність досліджуваної теми полягає у тому, що зміна економічних умов господарювання породжує нові проблеми стосовно підвищення ефективності

податкового регулювання. В умовах реформування економіки, збільшення надходжень до бюджету за рахунок нарощування фінансового потенціалу країни набуває пріоритетного значення у переліку найважливіших завдань соціально-економічної політики держави. З урахуванням цього існує потреба у розробці сучасних підходів до використання податків для регулювання економіки.

У сучасних умовах розвитку економіки, коли підвищується роль держави в регулюванні економічних процесів, особливо важливо виокремити найбільш ефективні напрями вдосконалення механізмів податкового регулювання економіки з метою забезпечення стратегічної спрямованості розвитку економіки країни та регіонів. Актуальною темою сучасних податкових дебатів в Україні є недосконалість чинних норм Податкового кодексу.

Основною метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження сутності та ролі податків у державному регулюванні та вплив на економіку країни.

У роботі використані такі основні методи дослідження як теоретичного узагальнення, класифікації, аналізу та синтезу, формалізації, індукції та дедукції, системний, абстрагування та інші.

Основними завданнями дослідження випускної кваліфікаційної роботи є:

- дослідженні сутності податків в системі державного регулювання економіки;
- дослідженні механізмів податкового регулювання та аналіз їх використання у сучасній Україні;
- дослідженні зарубіжного досвіду участі держави у формуванні податкової політики;
- знаходженні найбільш ефективних методів проведення податкової політики;
- створенні нових механізмів покращення податкового регулювання економіки.

Об'єкт дослідження – податки як інструмент державного регулювання, державне регулювання податкової сфери, механізми податкового регулювання.

Предмет дослідження випускної кваліфікаційної роботи – сутність податків в системі державного регулювання економіки, результати проведення податкової політики в Україні, оцінка її ролі податків для державного регулювання економіки в умовах її трансформації, та аналіз механізмів проведення податкової політики.

Дослідженням податкової системи України займалася такі вчені, як Демченко О.О., Беспала Н.О., Атаманчук О.В., Голишевка Л.В., Андрущак А.А., Бабіч В.В., Борейко В., Дікань Л.В., Ковальчук К., Крупей Н.С., Литвіцька Н.Ю., Калінеску Т., Кучерявенко М., Мисляков М., Бризгалін А., Мельник В., Балабанов

А., Балабанов І., Свердан М., Новицький В., Зюнькін А., Романенко О., Макконелл К.Р., Брю С.Л. та інші.

Важливе значення під час засвоєння матеріалу має розуміння механізму проведення податкової політики у зарубіжних країнах та Україні. Особливо уважно слід розглянути методи та форми підвищення ефективності та проведення вдалої податкової політики.

Для кращого засвоєння теми курсової роботи доцільно зробити порівняльну характеристику досвіду нашої країни за останні п'ять років, визначити усі спільні риси та відмінності.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОДАТКІВ

1.1. Сутність податків як інструменту державного регулювання

Податки є частиною фінансової системи як на макро -, так і на мікрорівні. Вони виконують фіскальну, розподільчу та соціальну функції. У сучасній свідомості податки займають досить високу частку в дохідній частині бюджету будь-якої держави, так як вони є основним джерелом його наповнення. Державні витрати плануються на основі дохідної частини, тобто суми зібраних податків [1, с.196].

За визначенням О. С. Демченко, податки є обов'язковими платежами фізичних та юридичних осіб до бюджету (центрального, місцевого) на умовах визначених законодавством держави [2, с.44].

Як визначає Г. Римар, податки є найбільш ефективним засобом регулювання економічного розвитку, оскільки це обов'язковий елемент економічної системи держави, незалежно від того, яку модель економічного розвитку вона обирає. Використання податкових важелів має бути спрямоване на заохочення та сприяння збалансованому економічному зростанню, ефективному використанню ресурсів, інвестицій та підприємництву [3].

Слід відмітити роль Конституції України у встановленні та безпосередньому регулюванні податкових відносин. Вони створюють умови для функціонування податкової системи країни, використовуючи встановлені в ній стандарти [4, 5].

Також, можна погодитись з таким визначенням економічної сутності податків, яке наводить фіскальна служба: «податки є обов'язковими платежами, що вилучаються державою з доходів юридичних чи фізичних осіб до відповідного бюджету для фінансування витрат держави, передбачених її конституцією та іншими законодавчими актами. Це одна з форм вирівнювання доходів юридичних і фізичних осіб з метою досягнення соціальної справедливості й економічного

розвитку. Вилучаючи частину доходів підприємців і громадян, держава гарантує їх ефективніше використання для задоволення потреб суспільства в цілому і досягнення зростання добробуту» [4].

Необхідна і важлива взаємодія між державою і населенням, таке як збір і сплата податків, визначається функціонуванням держави і його інститутів в інтересах суспільства в цілому і окремих осіб. Однак держава повинна керуватися такими принципами, як:

1) Загальність. Кожен повинен брати участь у фінансовій допомозі державі пропорційно до своєї платоспроможності.

2) Обов'язковість. Це означає, що держава може притягнути платника податків до відповідальності за ухилення від сплати. У тому числі за недотримання узгоджених термінів оплати або сум платежів.

3) Визначеність. Платники податків мають право ознайомлюватися зі звітом державних органів про використання податкових надходжень.

4) Зручність. Стягнення податку має здійснюватися зручно та своєчасно для платника. За результатами щорічного дослідження «Оподаткування 2020» (Paying Taxes 2020), в якому оцінюється легкість оподаткування, Україна посіла 65-е місце, у порівнянні із 54 у минулому. Втрата позицій України викликана активними заходами, що вживаються іншими державами для вирішення проблем, пов'язаних з автоматизацією процесів і скороченням податкового адміністрування. Податкове навантаження на національну економіку становить близько 40 %, а в країнах ЄС - 30% [44].

5) Справедливість. Податки мають бути справедливими.

Ефективне функціонування податкових інститутів у сучасній динамічній економіці потребує теоретичного обґрунтування та уточнення змісту їх функцій, тому ми аналізуємо кожен з них окремо (Рис. 1.1.).

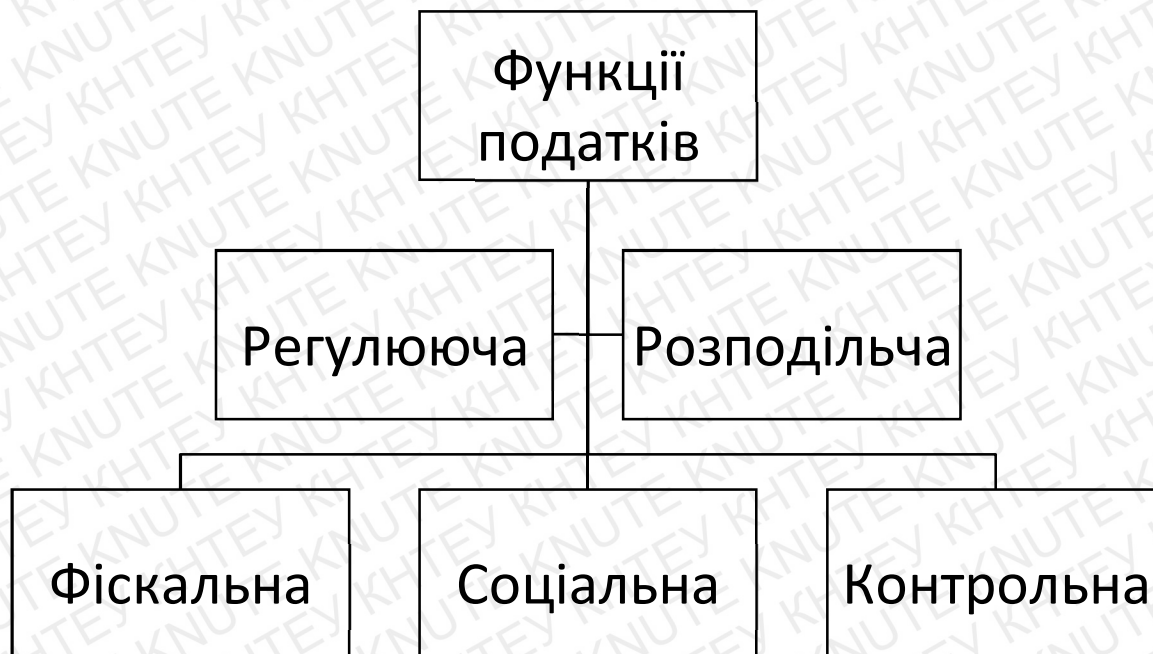

Рис.1.1. Класифікація функцій податків [6, 7, 8]

Необхідно зазначити, що дослідженню функцій податків присвячено праці багатьох дослідників, серед яких Т. Аждаров, В. Борейко, Д. Веремчук, Т. Єфименко, Ю. Іванов, Р. Жарко, М. Корягін, Ю. Медведєв, А. Огоновський, О. Орлюк, Н. Пилипенко, М. Свердан, О. Сич, А. Соколовська, Ю. Турянський, Н. Храброва, О. Чередниченко, А. Шульга та інші.

Фіскальна функція є найбільш важливою в характеристиці сутності податків і визначає їх соціальне призначення. Тому її зміст полягає в тому, що фінансові ресурси держави створюються за допомогою податків, забезпечуючи умови для створення матеріальної основи функціонування суспільства. За допомогою цієї функції досягається значна частина державної податкової мети, що визначає конкретні форми освоєння грошових ресурсів держави, які забезпечують існування і функціонування держави і виконання покладених на неї функцій. [6, с. 14].

Суть регулюючої функції податків полягає в тому, що процес оподаткування може відображати визнання державою особливих заслуг певних категорій громадян перед суспільством та надання податкових пільг. Однак ця функція полягає в простому коригуванні податкових механізмів для реалізації соціальної

політики держави [7]. Ми можемо погодитися з цією думкою, враховуючи, що подальше заохочення підприємництва може зробити позитивний вплив на його розвиток.

Прикладом регулюючої функції є регулювання державою темпів розвитку економіки: зменшення податкового тягара дає імпульс до розвитку галузей, регіонів, окремих підприємств, зростання ж податків уповільнює темпи зростання економіки [8].

Достатньо велика група таких науковців, як Атаманчук О.В., Бабіч В.В., Барулін С.В., Беспала Н.О., Борейко В., Дікань Л.В., Ковальчук К., Крупей Н.С., Литвіцька Н.Ю. у своїх працях виокремлюють розподільчу функцію.

Так, розподільча функція доходів відображається у розподілі та перерозподілі ВВП, який є основним джерелом доходів для бюджетів різних рівнів. [45].

Прикладом реалізації розподільчої функції є акцизний податок, який зазвичай справляється з певних видів товарів, зокрема предметів розкоші, автомобілів та інших автотранспортних засобів, алкоголю, тютюну та механізмів прогресивного оподаткування. Функція перерозподілу вкладена у суть кожного податку. Зрештою, всі податки пов'язані з процесом розподілу ставок собівартості національного продукту між платниками податків і державою [9].

Функція контролю полягає в тому, що держава контролює фінансово-господарську діяльність організацій і громадян, а також джерела доходів і витрат. Завдяки функції контролю оцінюється ефективність податкової системи, здійснюється моніторинг різних видів діяльності та фінансових потоків [10].

Соціальна функція полягає у тому, що роль податків досягається за рахунок системи розподілу перерозподілу доходів на користь соціально вразливих верств населення з метою врівноваження нерівності між ними за рахунок фінансових страхових ресурсів у формі трансфертів [46]. Важливість соціальної функції

податкової системи останнім часом значно зросла у вирішенні пріоритетних завдань розвитку суспільства. Все найчастіше стратегії фінансових реформ передбачають "соціально орієнтовану" податкову політику. Це підтверджується політикою найуспішнішої країни в світі - Сполучених Штатів [48].

На закінчення варто відзначити, що податки виконують три найбільш важливі функції:

1. Фіскальну - забезпечує фінансування державних витрат.
2. Соціальну - забезпечує підтримку соціального балансу шляхом зміни співвідношення між доходами кожної соціальної групи.
3. Регулятивну - забезпечує державне регулювання економіки.

Згідно з Конституцією України (1. ст) Україна є соціальною державою, керованою верховенством закону, і оскільки податки відіграють важливу роль у соціальному житті суспільства, наша внутрішня податкова система повинна відповідати вимогам держави, а саме, загальному добробуту щодо рівня фінансування суспільних благ. Таке можливе шляхом визначення такого рівня перерозподілу ВВП, який забезпечує генерування достатніх фінансових ресурсів для виконання конституційних функцій держави та забезпечує достатній рівень життя громадян. Від цього залежить поліпшення життя громадян держави [47].

Державне регулювання податкової системи як особливий процес управління здійснюється за допомогою певного механізму і має забезпечувати раціональну реалізацію моделі податкового регулювання, що реалізується в державі [43].

Ефективна організація податкового планування залежить не тільки від обсягу податкових надходжень до бюджету і характеру співпраці між податковими органами і платниками податків, а й від розвитку економіки в цілому в країні в результаті.

Існує така тенденція, що вся історія податкової політики може бути зведена до пошуку ідей оптимального і збалансованого оподаткування. Таким чином, з

одного боку, податки повинні забезпечувати стабільну фінансову основу для підтримки і, з іншого боку, залишати достатньо грошей для бізнесу і громадян, щоб підтримувати максимальний інтерес до результатів своєї діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що держава повинна враховувати інтереси всіх підприємств і всіх членів суспільства. Такі збалансовані потреби країни можуть бути досягнуті тільки за рахунок поєднання фінансової стійкості, економічної ефективності, соціальної справедливості, стабільності та гнучкості податкової політики.

Як головний регулятор, держава стикається з питанням забезпечення того, щоб її діяльність фінансувалася з мінімальними витратами та мінімальними порушеннями характеру виробництва. Також, важливою є умова збереження інтересу підприємств та громадян до сплати податків і після їх адміністрування.

1.2. Характеристика механізмів податкового регулювання економіки

Існує величезна кількість методів впливу держави на податкову систему. Не дивлячись на те, що кожна країна має свої особливості в розробці певної податкової політики і підвищення податкового потенціалу, будь-яка держава має намір створити збалансовану податкову систему.

Серед сучасних засобів податкового регулювання суспільних відносин, які широко і успішно використовуються в розвинених країнах світу, можна виділити:

1. Податкові пільги. Уряд, що реалізує податкову політику, враховує, високі витрати на дітей платників. Батьки, які мають право на власні податкові пільги, можуть подати заявку на податкові пільги для дітей або податкові пільги на освіту. Також, платник податків може зменшити суму до сплати у зв'язку з певними медичними витратами, пов'язаними з особистим лікуванням дитини або родича.

2. Відрахування з оподаткованого доходу. Іноді податкове законодавство деяких країн, таких як Сполучені Штати, дозволяє застосовувати стандартні відрахування з оподаткованого доходу [11]. У деяких випадках розмір такого вирахування дорівнює рівню бідності, але через брак фінансових ресурсів він значно нижче цього рівня. Такі відрахування призначені для збереження доходів платників податків, які, як правило, несуть найвищий податковий тягар, оскільки фінансово не забезпечені. Стандартне відрахування - це чітко визначена сума, яка щорічно коригується з урахуванням інфляції.

3. Деталізовані відрахування. Певні особисті витрати платника податків можуть бути включені до деталізованих відрахувань. Наприклад, відсотки по іпотечі на нерухомість, яка є основним місцем проживання; відсотки за кредитом на нерухомість; благодійні внески в релігійні, освітні та інші організації; податки на нові транспортні засоби, податки на особисту власність або податки на майно, збитки від крадіжок.

4. Різні і пов'язані з роботою відрахування. Вони дають платникам податків можливість віднімати зі свого оподаткованого доходу витрати на робочий одяг (в деяких випадках комп'ютери, мобільні телефони); пошук нової роботи; підготовку податкових декларацій.

Уряд нашої країни може впливати на соціальний розвиток суспільства, використовуючи механізми податкового регулювання для досягнення соціального змісту оподаткування. Державна податкова політика володіє значними засобами регулювання соціальних процесів в Україні:

- 1) Ставка податку;
- 2) Податкова соціальна пільга;
- 3) Не включення до оподаткованого доходу; 4) Податкова знижка.

Ефективна податкова система неможлива без збалансованого податкового режиму, що враховує інтереси держави і платників податків. Механізми впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави і платників показані на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Механізм впливу податкового регулювання

Механізм оподаткування передбачає систему методів і прийомів впливу на економічну діяльність оподатковуваних осіб. Слід зазначити, що зміст і мета податкового регулювання визначаються регулюючою функцією податків. Відповідно, цей процес об'єктивно необхідний, і результат залежить від адекватності використовуваних методів і від реальної економіки держави.

Реальним прикладом механізму податкового регулювання є діяльність влади в умовах пандемії коронавірусу. З метою зменшення податкового навантаження на вітчизняні підприємства, забезпечення належного функціонування податкової системи України та забезпечення виконання державного бюджету у 2020 році прийнято низку законопроектів із відповідними коригуваннями, зокрема:

– Закон України від 17.03.2020 р. № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»; [24]

– Закон України від 17.03.2020 р. № 533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» [52];

– Закон України від 02.04.2020 р. № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)»;

– Закон України від 13.04.2020 р. № 553-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік». Ці зміни призведуть до значного збільшення дефіциту з 2,1% ВВП до 7,5%. Необхідність таких змін в основному обґрунтовується переглядом макроекономічного прогнозу та вжиттям заходів щодо запобігання поширенню коронавірусу COVID-19 та підтримки підприємництва та соціально незахищених верств населення. Бюджетний дефіцит планується фінансувати за рахунок боргових джерел, при цьому ключову роль відіграють позики та інше офіційне фінансування від МВФ. [53];

– Закон України від 13.05.2020 року № 591-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»;

– Закон України від 08.08.2020 року № 786-IX «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» із змінами та доповненнями, які дозволили фізичним особам або самозайнятим особам тимчасово звільнитися від накопичення та сплати загальнообов'язкових державних внесків на соціальне страхування; на деяких платників не накладаються штрафи, а пеня, нарахована за ці періоди, списується; встановлено мораторій на

документальну перевірку правильності нарахування, нарахування та виплати одноразової суми. [54];

– Закон України від 17.09.2020 р. № 905-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення окремих умов надання пільг із сплати туристичного збору та податку на нерухоме майно». Законом передбачено право переселенців не сплачувати туристичний збір за тимчасове перебування в місцях, зазначених у реєстраційній картці ВПО. Також, згідно з документом, при розрахунку бази оподаткування фізичних осіб не враховується нерухомість за межами тимчасово окупованій території, яка наразі не оподатковується. [55].

Податкове регулювання є одним з керівних принципів державного фінансового регулювання, і цілеспрямованого і послідовного застосування державою форм і методів податкового впливу на господарюючі суб'єкти з метою впливу на макроекономічну рівновагу і прогресивний розвиток економіки на кожному етапі її функціонування. Формами податкового регулювання є пряме і непряме оподаткування.

Методи податкового регулювання – це сукупність способів і прийомів впливу на діяльність платників податків та економіку держави в цілому за допомогою таких інструментів як податкові ставки, податкові преференції і пільги, податкові санкції, декларування доходів, спеціальні податкові режими, податкові канікули, знижки, вилучення, податкові кредити і т. д.

При оцінці впливу податкового законодавства на економічну поведінку платників податків слід враховувати той факт, що вони діють у дуже складному соціальному середовищі. Координація об'єктивних і суб'єктивних факторів, інститутів, індивідуальних і суспільних цілей, приватних і колективних цінностей визначає реакцію платників податків на заходи податкової політики. Іншими словами, податкове законодавство не є зразком заходів і механізмом реалізації податкової політики, яке призводить до передбачуваного результату. У

максимально можливій мірі слід враховувати не тільки фактори, що впливають на економічну поведінку платників податків, а й взаємодію цих факторів.

Податкове регулювання ґрунтується на функціях податків та здійснюється за допомогою зміни окремих елементів податкової системи – кола суб'єктів податкового регулювання, об'єктів оподаткування, податкових ставок, податкових шкал, податкових пільг. Податковий механізм є складним та багатомірним процесом, що включає різного роду елементи та взаємовідносини, як внутрішні, так і зовнішні [13, с. 11-12].

Методи податкового регулювання також включають такі методи як скасування податкових платежів, зниження інвестиційного податку, податкові канікули, зниження податків, встановлення податкової ставки, уникнення подвійного оподаткування.

Відрахування є важливим методом податкового регулювання, який використовується в механізмі оподаткування доходів і прибутку фізичних осіб. Їх поділ залежить від об'єкта оподаткування, визначеного податковим законодавством країни. Найчастіше такі вирахування діляться на стандартні, соціальні, майнові, професійні [12].

Встановлення ставки податку є окремим методом податкового регулювання. Саме ставка податку визначає суму податку, що має бути сплачений до бюджету. Завдяки коригуванню у більшу чи меншу сторону ставки податку, держава може контролювати кількість надходжень до бюджету. Рівень ставки будь-якого податку має бути таким, щоб дозволити платникам податків здійснювати свою господарську діяльність без значних втрат і отримувати прибуток, але при цьому зберегти фіскальні інтереси держави в цілому.

Зниження податкового тягаря сприяє збільшенню реальних доходів населення, обсягу заощаджень, збільшення платоспроможного попиту населення, що в кінцевому результаті є наслідком економічного зростання держави.

Дуже високі податкові ставки збільшують обсяги інвестицій в країнах, де діють пільгові податкові системи, погіршується конкурентна ситуація на внутрішньому і зовнішньому ринках, збільшується кількість умисних порушень у бухгалтерській, податковій та фінансовій звітності [15].

В Україні сьогодні переважна більшість вітчизняних і зарубіжних експертів оцінюють рівень податкового тягара як несприятливий і занадто обтяжливим, оскільки воно пригнічує економічний розвиток і процес відтворення [16].

Ефективність та обсяг податкового регулювання визначаються тим, наскільки потенційні платники охоплені податком [14].

Таким чином, механізм державного регулювання економіки можна розглядати як систему яка утворює компонентну структуру з цілей, завдань, принципів, функцій, суб'єктів, методів і форм державного регулювання економіки, взаємодія яких, у свою чергу, створює систему відносин з економічною політикою країни, реалізація якої сприяє досягненню стратегічної мети та виконанню регулюючої функції держави в управлінні державними ресурсами. Згідно з цим механізмом, суть державного регулювання проявляється в забезпеченні відносин між суб'єктами державного регулювання між об'єктами, що утворюють органічну систему з асиметричним впливом на її елементи [17].

Оскільки завдання механізму податкового регулювання полягає у збалансуванні певних аспектів для забезпечення стабільного розвитку економіки в довгостроковій перспективі, розбіжності в податковому регулюванні призводять порушення балансу економіки через порушення економічних інтересів основних макроекономічних суб'єктів. Тому було б доцільно на практиці вивчити вплив статистичної коливань показників на певні сфери економіки нашої країни.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ПОДАТКІВ ДЛЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

2.1. Оцінка застосування податкових пільг для регулювання економіки

Податкова система України сьогодні значною мірою не відповідає інтересам суспільства. Податкове законодавство України нині громіздке і досить складне, вимагає значної кількості часу на оформлення податкової документації. Тому в суспільстві постійно постає питання реформування того чи іншого виду податку або впровадження узгодженого податкового законодавства.

Серед важелів, за допомогою яких держава впливає на розвиток економіки, вагоме місце належить податкам. Податкова політика відіграє важливу роль у забезпеченні виконання державою своїх функцій та представляє собою діяльність держави у сфері встановлення та стягнення податків, зборів та обов'язкових платежів.

Законодавцем дається таке визначення податкової пільги в ст.30 Податкового кодексу: податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності певних підстав. [4]

Підставами для надання податкових пільг є особливості, відповідно до ч.30.2 ст. 30 ПК, є:

- особливості, що характеризують певну групу платників податків,
- вид їх діяльності,
- об'єкт оподаткування,

- характер та суспільне значення здійснюваних ним витрат.[4]

Надаючи підстави для отримання податкової пільги, що характеризує певну групу платників податків, законодавець визначає, що така група не може бути загальним правилом. Переважно надання пільг конкретній групі надається також з врахуванням їх діяльності. Наприклад, звільняються від сплати податку на додану вартість релігійні організації, при здійсненні культових послуг постачання товарів, що мають культове призначення.

Такі пільги щодо конкретних податків встановлюються окремо в відповідних статтях розділів, які регламентують конкретний податок. Якщо ж діяльність має родовий характер, то тоді таке звільнення доцільніше вважати особливостями оподаткування, які вводяться окремими статтями Податкового кодексу, наприклад, ст. 157 вводить особливості оподаткування неприбуткових установ та організацій, що здійснюють свою основну діяльність, які звільняються від оподаткування.[24] Також зниження податкової ставки чи зміна податкового періоду можуть залежати від особливостей діяльності відповідного платника податків, наприклад особливі вимоги оподаткування встановлюються для виробників сільськогосподарської продукції чи страховиків.

Відповідно до п. 30.9. ст. 30 ПК, Податкова пільга надається шляхом:

- а) податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- б) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
- в) встановлення зниженої ставки податку та збору;
- г) звільнення від сплати податку та збору.[24]

Україна має досить розгалужену систему податкових пільг[17] і втрати бюджету від її застосування в процентному відношенні є надзвичайно великими [18]. Відповідно до довідника № 150/2 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету, затвердженого Міністерством доходів та зборів станом на 01.10.2021

року існують наступні види податкових пільг: пільги з податку на прибуток підприємств; пільги по платі за землю, пільги по податку на додану вартість, пільги по акцизному податку з вироблених в Україні підакцизних товарів.[18]

За даними останніми статистичними даними Державної податкової служби України, якщо у 2015-2017 роках обсяг податкових пільг, а отже, і втрат бюджету від них, знижувався, то з 2018 року він почав зростати. І підхід, продемонстрований парламентом під час карантину, – роздавати пільги окремим галузям – дає підстави очікувати подальшого збільшення втрат бюджету від податкових пільг за результатами 2021 року. [19]

Слід відмітити, що після Революції Гідності та зміни режиму Урядом та Мінфіном було взято курс на згорання численних податкових пільг. Наприкінці 2015 року було ліквідовано останню велику галузеву пільгу – спеціальний податковий режим для аграрного сектору. Це дозволило значно розширити податкову базу – що в тому числі дозволило уряду і парламенту знизити ЄСВ з 43 до 22%.

Якщо за результатами 2015 року загальний обсяг втрат державного бюджету від пільг становив 51,6 млрд грн або 9,7% доходів бюджету, у 2017 році цей обсяг зменшився більше ніж вдвічі – до 19,9 млрд грн (2,5% доходів) (Рис. 2.1).

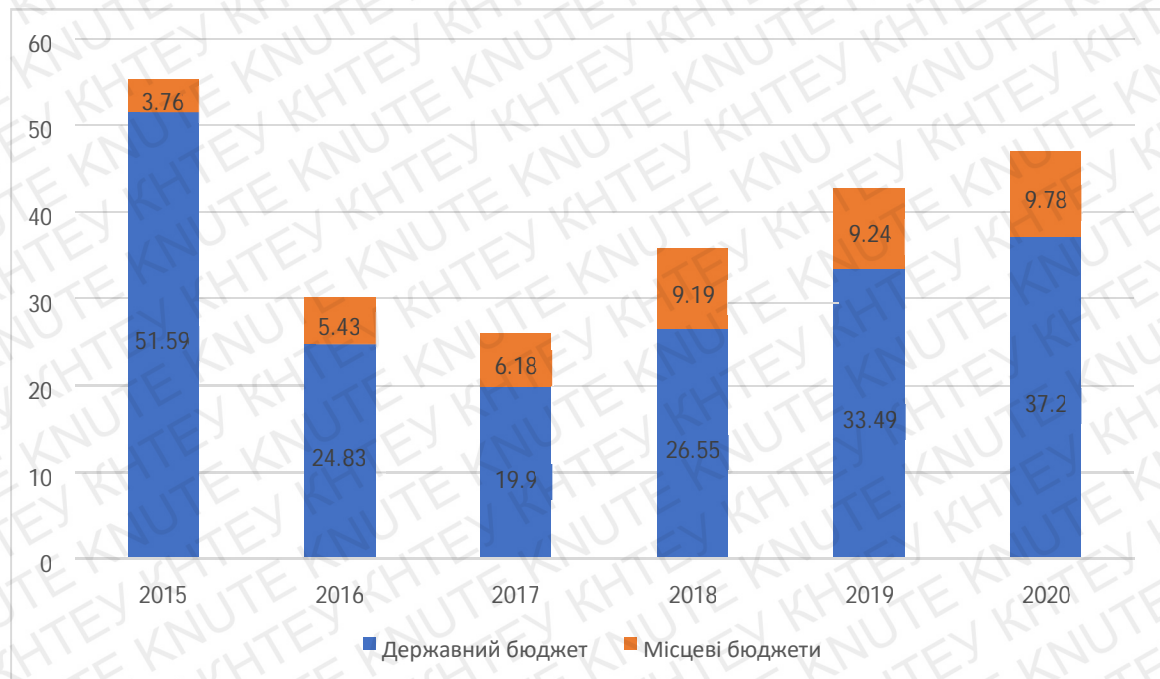

Рис. 2.1. Обсяги втрат державного бюджету через надання податкових пільг [18, 19, 20]

Найбільші втрати бюджет несе через пільги з ПДВ – 17,9 млрд грн.

Найбільший обсяг пільг з ПДВ отримає соціальна сфера (10,1 млрд грн), зокрема галузь охорони здоров'я – 7,3 млрд грн і освіти – 2,8 млрд грн. [18, 19, 20]

Наступним за обсягом йде податок на майно – 13,4 млрд грн (2020 р. - 13,3 млрд грн). Цей податок надходить до місцевих бюджетів, отже і втрати від податкових пільг несуть вони.

В структурі цього податку найбільшу частину займають пільги з земельного податку.

За прогнозом у 2021 році втрати доходів органів місцевого самоврядування від пільг з земельного податку складуть 8,4 млрд грн, втрати від закладів освіти, які звільнені від сплати земельного податку, – 2,3 млрд грн, закладів охорони здоров'я – 0,7 млрд грн. [18, 19, 20]

Третє місце займає акцизний податок з імпортованих товарів – 1,6 млрд грн, а потім вже податок на прибуток підприємств – 1,5 млрд грн. Найбільше за обсягом

пільг з цього податку отримає галузь літакобудування – 690,3 млн грн., а також фінансова сфера – 665,9 млн грн.

Акцизний податок з вітчизняних товарів займає останнє місце з обсягом втрат в 0,8 млрд грн.

Пільги з акцизного податку, як з вітчизняних, так із імпорних товарів, отримає авіаційна галузь - ввезення та реалізація бензинів авіаційних та палива для реактивних двигунів – сумарно 2,4 млрд грн.

Щодо втрат місцевих бюджетів, то окрім зазначеного вище податку на майно, втрати доходів від збору за місця для паркування транспортних засобів складуть 0,2 млн грн, туристичного збору – 0,9 млн грн. Зростання втрат від цих зборів спрогнозовано на рівні +27,0% до очікуваних втрат 2020 року.

Отже, податкові пільги є регресивним методом бюджетної підтримки. І якщо уряд прагне підтримувати саме малий та середній бізнес, цей інструмент підтримки не є оптимальним.

Загалом, з 2017–2020 рр. простежується стійка тенденція зростання обсягів втрат бюджету від надання податкових пільг. Така тенденція призводить до зменшення обсягів державних фінансів, недофінансування програм соціально-економічного розвитку країни і неспроможності держави виконувати свої функції.

На думку П. В. Мельника, збільшення питомої ваги наданих податкових пільг з акцизного збору у структурі податкових пільг суперечить основним принципам побудови податкової системи, тобто принципу соціальної справедливості, коли держава намагається вирішити свої фінансові проблеми за рахунок більш заможних верств населення та пом'якшити регресивність податків на споживання у цілому [21].

Як зазначає Я. А. Жаліло, домінування пільг з ПДВ свідчить про зосередження податкової політики на впливі на видову структуру економічної діяльності та робить її екзогенною для стратегій суб'єктів господарювання: розмір

коштів, що залишаються в розпорядженні суб'єкта господарювання у результаті використання пільги, не залежить від результатів його діяльності [22, с. 175]. Досить часто надання такого роду пільг є результатом лобіювання певних груп інтересів. Чинна система пільгового оподаткування створює нерівномірне податкове навантаження на суб'єктів господарювання та не є ефективним стимулюючим важелем розвитку тих видів діяльності, які ними користуються.[23]

На думку Т. Паянка, наявна система надання податкових пільг не дозволяє об'єктивно оцінити їх ефективність і доцільність для окремих галузей та економічного зростання загалом. Усі ці фактори зумовлюють виникнення податкових втрат, неефективний перерозподіл податкових надходжень, порушення макроекономічної та фіскальної стабільності [25, с. 203].

Таким чином такий ефективний інструмент фінансового регулювання, який полягає у стимулюванні певного виду підприємницької діяльності, розвиток якої повинен бути пріоритетним, не використовується в повній мірі. Натомість наданням пільг держава лише або лобіює інтереси певних бізнес груп, або вирішує проблеми галузей, які не можуть існувати під сучасним податковим навантаженням, проте діяльність яких є необхідною для держави.

Таким чином, втрати бюджету від надання таких податкових пільг є необґрунтованими і не можуть призвести до збільшення надходжень в майбутньому. В свою чергу економічна система держави стає менш динамічною, не використовується в повній мірі її потенціал до модернізації та розвитку. Галузі, що підтримуються державою стають надмірним тягарем для державного бюджету, завдаючи йому значні збитки. Такий стан речей свідчить про те, що податкова політика держави, зокрема, такий важливий її елемент як система податкових пільг не використовується в повній мірі для стимулювання розвитку економіки.

2.2. Аналіз основних проблем використання податків в системі податкового регулювання економіки

Застосування заходів податкового регулювання обмежується тим, що за умов їх широкого застосування вони можуть спотворювати роботу ринкових механізмів, спотворювати умови конкуренції, створювати штучні переваги для окремих платників. Тому вони повинні бути нейтральними до господарських підприємств. Таким чином, податкове регулювання суперечить таким принципам оподаткування, як рівність та податкова нейтральність (хоча на практиці забезпечити повну податкову нейтральність неможливо в принципі).

Важливою умовою міжнародної (світової) ринкової інтеграції України є ефективний розвиток податкової системи. Подальший розвиток економічної системи залежить від механізму реформування податкового законодавства України. Сьогодні в українському суспільстві податкові інституції негативно впливають на деякі фактори, найбільш поширені з них:

- висока тіньова економіка та високий рівень корупції;
- податковий тиск на всіх платників;
- невдоволення та недовіра суб'єктів (підприємців) до рішень влади.

Україна посідає слабкі позиції в міжнародному рейтингу ефективності податкової системи. Основними факторами, які суттєво впливають на податкову систему України, є розмір податкового навантаження та податкові ставки.

В Україні оподаткування асоціюється із соціальною несправедливістю – низьким рівнем добробуту (через високі ставки податків). Для населення сплата податків є додатковим тягарем, тобто існує досить слабка податкова культура. В Україні податковий тягар лягає в основному на бізнес (прибутковий). Керівники бізнесу шукають способи отримати податкові пільги. Як наслідок, «виживають» ті підприємства та галузі, які здатні подолати кризу та підтримувати довгострокові

податкові відносини. Ринково-орієнтований бізнес зосереджений на освоєнні нових ринків, технологій, продуктів, але вони мають сплачувати значну частину податків. Тому це стимулює розвиток тіньової економіки, темпи якої в Україні оцінюються експертами в 50% реального ВВП. [26, с. 48-49].

Проведемо дослідження ефективності вітчизняного механізму адміністрування податків за допомогою таблиці у Додатку А. Отже, бачимо, що загальна кількість податкових надходжень збільшувалась протягом усього періоду аналізу з 0,82% виконання планових показників до 3,01% у 2020 році.

Розглянемо окремо по кожній категорії. Податок на доходи фізичних осіб демонструє найбільший приріст серед інших груп податків. Протягом 2018-2020 рр. виконання плану збільшилося з 0,68% до 5,37% (тобто на 4,69%), що свідчить про вдалу політику уряду.

Виконання планових показників щодо податку на прибуток підприємств навпаки, демонструє негативну тенденцію. Відмітимо, що у 2020 році план не виконався навіть на 100% (фактично на 99,4%). Така ситуація пов'язана з нестабільною економічною ситуацією у країні через карантинні обмеження.

Інші податки – рентна плата, внутрішні податки на товари та послуги та інші податки та збори – демонструють нестабільні показники протягом всього періоду аналізу, що може свідчити лише про непослідовну та незбалансовану податкову політику, яку проводить уряд щодо певних сфер економіки країни.

Як свідчать численні закордонні дослідження [50], існує зв'язок між рівнем податкової моралі та рівнем ухилення від сплати податків. За результатами World Values Survey [51] рівень податкової моралі в Україні є доволі низьким. При середньому рівні відповідей респондентів в інших країнах щодо недопустимості ухилення від сплати податків в 62,5 % (медіанне значення – 65,2 %), в Україні позитивну відповідь надали лише 39,2 % респондентів.

Слід зазначити, що протягом усього періоду аналізу зменшувався відсоток виконання фактичних показників податку на прибуток підприємств. Таке падіння пов'язано з тим, що відбувалося прийняття та імплементація наведених вище законопроектів, що сприяло значному зменшенню податкового навантаження на бізнес та забезпечення виконання державного бюджету 2020 року. Найглибше падіння економіки припало саме 2019 рік, і економічна активність почала відновлюватися по мірі пом'якшення карантинних заходів [27].

Слід виділити, що показники дохідної частини державного бюджету на 2021 рік розраховані на врахування певних особливостей [56; 57]:

- продовження справляння військового збору;
- щоквартальні нарахування та сплата податку на прибуток для підприємств з річним доходом понад 40 млн грн;
- підтримання поточної ставок податку на рентну плату за природний газ, нафту та ін.;
- зарахування до державного бюджету 95% рентної плати за користування надрами, необхідної для видобутку корисних копалин загальнодержавного значення, та 5% - до місцевого бюджету;
- У 2021 році 100% надходжень акцизного податку від палива та транспортних засобів спрямовувати на спеціальний податок на розвиток дорожнього господарства державного бюджету.

Для розуміння, які з податків мають найбільший вплив на економіку країни проаналізуємо надходження до Зведеного бюджету за 2020 рік на Рис. 2.1.

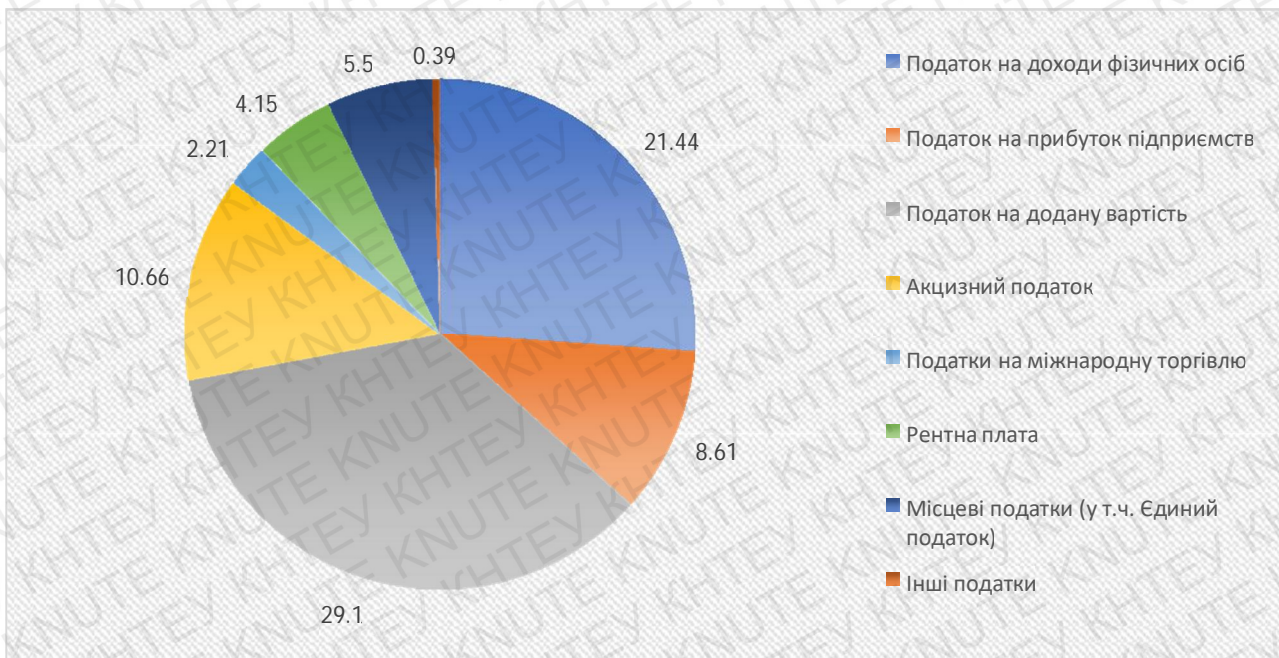
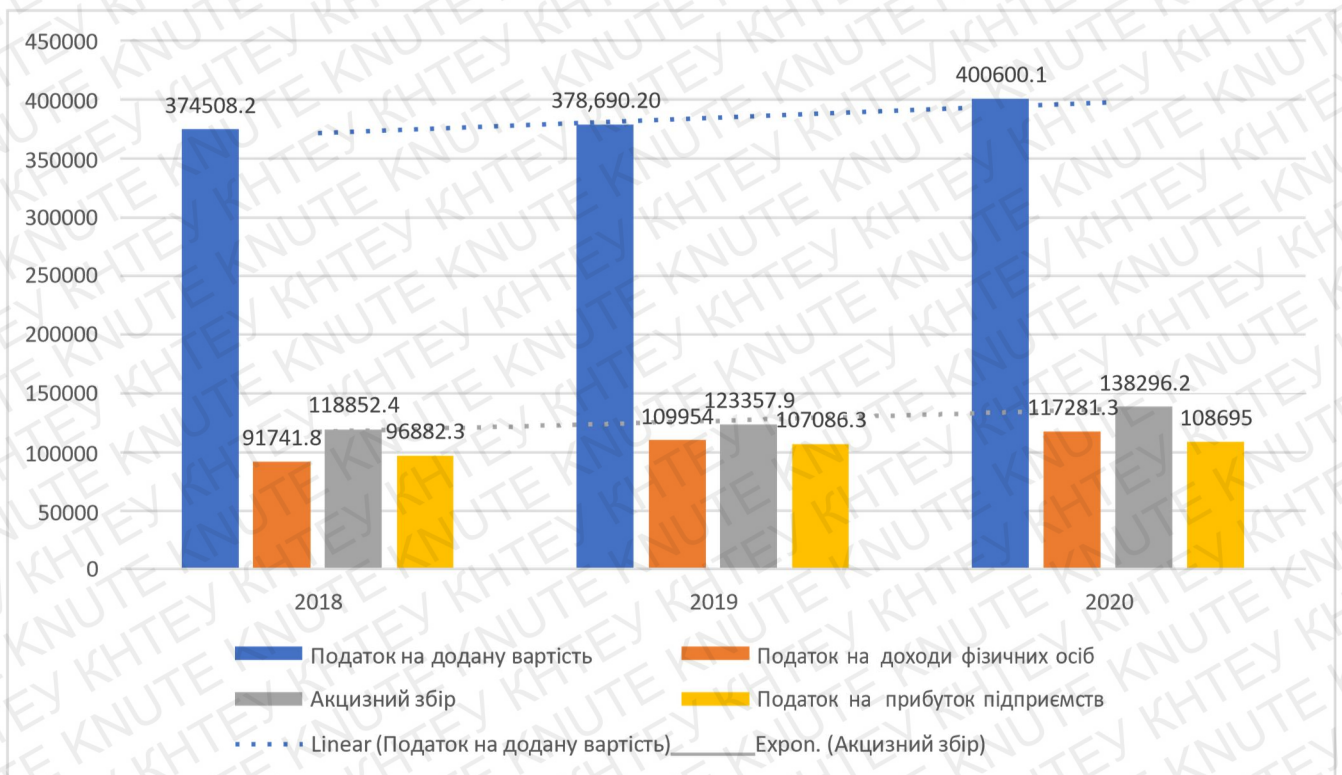

Рис 2.1. Структура податкових надходжень до Зведеного бюджету за 2020 р., % [27]

Із даних у Рис 2.1. бачимо, що податкові надходження бюджету складаються в основному з чотирьох основних видів: податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний збір і податок на прибуток корпорацій. Таким чином, податок на додану вартість складає 29,10%, податок на доходи фізичних осіб – 21,44 %, акцизний податок – 10,66 %, а податок на прибуток підприємства – 8,61 %. На цю податкову групу припадає близько 70 % від загального обсягу податкових надходжень. Враховуючи вирішальний вплив податкових надходжень на розмір консолідованого бюджету, необхідно постійно вдосконалювати податкову систему, розширювати податкову базу і знижувати податковий тягар.

Табл. 2.1.

Прогнозування динаміки дохідної частини державного бюджету у розрізі основних видів податків 2018-2022рр. (млн.грн.)

Отже, можемо зробити прогноз на основі Табл.2.1., що разом зі зняттям основних обмежень уже з 2021-2022 року економіка України почне поступово відновлюватися на тлі м'якої фіскальної та монетарної політики. Проте деякі економічні прогнози засвідчують, що падіння як національної, так і світових економік буде мати тенденцію до посилення світової економічної кризи.

Таким чином, можна зробити висновок, що зміни до податкового законодавства України, зумовлені необхідністю захисту суб'єктів господарювання в період пандемії COVID-19, є ефективними, проте неодмінно слід продовжувати виважену податкову політику.

Тому за результатами дослідження можемо визначити ключові аспекти ефективного функціонування української податкової системи:

1. Податкова політика має бути гнучкою та адаптивною, з швидким реагуванням на підтримку вітчизняних підприємств та забезпечення сталості ключових макроекономічних показників економічного та соціального розвитку України.

2. Дотримання умов нової програми співпраці stand-by з МВФ, зокрема щодо послідовної фіскальної та монетарної політики, що сприятиме надійному функціонуванню вітчизняної податкової системи.

3. Продовжити державні заходи щодо надання пільг із земельного податку та комерційної нерухомості, оренди комунальної нерухомості та утримання персоналу – виплата 2/3 посадового окладу у разі вимушеного безробіття та компенсації у разі часткового безробіття. А також підтримка малого бізнесу та приватних підприємців для стимулювання їхнього бізнесу.

Тому для створення сприятливих умов для бізнесу, економічного розвитку та забезпечення стабільності основних макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни необхідна недискримінаційна, проста та зрозуміла податкова система з мобільною та адаптивною податковою політикою.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ПОДАТКІВ ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

3.1. Напрями вдосконалення механізмів податкового регулювання економіки

Для України питання гармонізації оподаткування є особливо важливими. Це пов'язано, насамперед, із тим, що інститут податків у нашій державі виник лише

наприкінці ХХ ст. і тому в суспільстві немає високої фіскальної дисципліни. Крім цього, зважаючи на спрямованість зовнішньо-інтеграційного вектору України в напрямку Євросоюзу, при формуванні податкової системи потрібно зважати на вимоги зазначеного об'єднання [28, с.16].

Україна спрямовує зусилля на загальну реформу податкової системи та податкової політики, у тому числі на реформування фіскальної системи відповідно до європейських стандартів. Більшість положень законодавства України з питань оподаткування адаптовані до законодавства ЄС, зокрема у частині загальних питань спільної системи податку на додану вартість, загального режиму акцизних зборів та оподаткування акцизним податком.

Наразі національне податкове законодавство у цілому відповідає законодавству ЄС, за виключенням окремих норм, які поступово будуть наближені до нього. Проаналізувавши зміни податкової системи та політики, які впроваджуються сьогодні, визначили, що чинне податкове законодавство можна охарактеризувати як суперечливе, нестабільне та нераціональне. На етапі перехідної економіки руйнувати та формувати нову законодавчу базу недоцільно, необхідно вносити певні корективи. Те реформування, якого потребує економіка України, повинно поєднувати фіскальну ефективність та регулюючі механізми економічного зростання.

На нашу думку, удосконалення ефективності проведення податкового регулювання повинно супроводжуватися залученням вдалих принципів оподаткування. До них відносять фіскальну ефективність, економічну ефективність та соціальну справедливість. Наведені принципи податкової політики вимагають їх дотримання на всіх рівнях державного управління у сфері оподаткування. Саме на цій основі повинно будуватися податкове законодавство.

Стимулюючий потенціал податкової системи залишається практично не реалізованим. В цьому контексті необхідно здійснити практичні дії щодо впровадження додаткових податкових стимулів. Такими можуть бути:

1. Стимулююча модель податку на прибуток. Для прикладу, в розвинених європейських країнах ставки податку досить високі (25–35 %), проте вони застосовуються лише для тієї частини прибутку, яку акціонери бажають вилучити (тобто отримати в якості дивідендів). Таким чином, доцільнішим є не зниження ставки податку, а запровадження податкової «вилки». Для тієї частини прибутку яка спрямовується на виплату дивідендів, було б доцільним залишити ставку у розмірі 23 %, а для частини прибутку, що реінвестується в модернізацію основних фондів, – знизити до 10 % [29, с. 29–34].

2. Спеціальні правові режими економічної діяльності (далі – СПРЕД), передусім технопарки та індустріальні парки. Розробники Податкового кодексу України позбавили СПРЕД більшості податкових преференцій, залишивши лише пільги зі сплати ввізного мита на обладнання, яке не виробляється в Україні, і лише для учасників 16 технологічних парків [29, с. 29–34].

3. Комплекс податкових стимулів для активізації інноваційної діяльності, серед яких поширеними в світі є:

– податкові канікули, передусім із сплати податку на прибуток, податків на землю та нерухоме майно. Їх зміст полягає в тимчасовому звільненні підприємства від сплати цих податків за умови спрямування цих коштів на інвестиційні цілі або збільшення виробництва та експорту продукції;

– знижені (пільгові) ставки податку на прибуток, землю та нерухоме майно як менш затратна для держави альтернатива податковим канікулам; інвестиційний податковий кредит;

– податкова знижка, тобто зменшення бази оподаткування шляхом включення витрат на інвестиційні цілі до валових витрат;

– розширення можливості застосування прискореного методу амортизації [30] тощо.

Стратегія проведення податкової політики в Україні повинна спиратись на ґрунтовну теоретичну базу, максимально враховувати відмінність перехідного стану економіки держави. Якщо податки економічно не обґрунтовані, то вони пригнічують і розвиток підприємств, і стимули до праці та спричиняють несправедливий перерозподіл доходів між соціальними групами [31, с.43].

За допомогою вдалого корегування податкової політики, держава здатна стабілізувати економіку країни, забезпечити зайнятість населення, створити сприятливий клімат для залучення інвестицій, розвивати соціальну інфраструктуру регіонів і країни в цілому.

Податковий Кодекс України недосконалий і потребує подальшого розгляду і вдосконалення. Тому, що існуює коло питань, які Податковий Кодекс не дає змоги в повній мірі і однозначно вирішити. Податковий кодекс повинен не тільки погодити базові принципи податкової та бюджетної політики держави, але, найголовніше, він зобов'язаний забезпечити баланс інтересів різних груп населення, стимулювати виробників товарів і послуг, і, що не менш важливо, він має створювати передумови для реформування всієї податкової системи країни для підвищення ефективності її функціонування й максимально можливого наповнення дохідної частини державного бюджету й бюджетів регіонів [32].

Серед вагомих пріоритетів реформування податкової сфери в Україні визначено удосконалення середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань [33, с.61].

Отже, на нашу думку, основними напрямками реформування податкової політики України, згідно принципів оподаткування, є:

1. Удосконалення законодавства у сфері оподаткування, а саме корегування Податкового Кодексу України у сфері проведення податкової політики;
2. Покращення системи адміністрування податків та зборів;
3. Зміна ставок податків і зборів;
4. Забезпечення рівномірного податкового навантаження серед всіх платників податків;
5. Зменшення податкових витрат.

Конструктивне та доцільне реформування податкової політики країни дозволить покращити відносини між різними платниками податків і значною мірою вплине на економічну та соціальну ситуацію у країні.

Також, здійснення податкового регулювання повинно балансувати сфери інтересів бюджету та платників податків. Це дозволить досягти ефективної податкової політики. Перспективність певної фінансової політики забезпечує її стабільність, ефективність та передбачуваність. Необхідно, також, забезпечити високий рівень роботи податкової служби, формування сприятливого фіскального простору для бізнесу, ефективної та децентралізованої податкової системи, здатної забезпечити фіскальні запити державного та місцевих бюджетів. Для цього перед владою першочерговим стоїть завдання розробки доцільних нормативно-правових актів із питань оподаткування та механізмів стягнення податків. На етапі розробки чергового законопроекту оцінювалося, що в Україні щороку виводиться з-під оподаткування близько 100 млрд. грн. В результаті Державний бюджет України недо-отримував майже 20–25 млрд. грн. [60]

Податкова політика в Україні повинна виконувати ключову роль у стимулюванні фіскального потенціалу та економічного зростання країни. А на сьогоднішній день вона є джерелом ризиків. Фіскальна ефективність не повинна підірвати стимулюючий потенціал податкової політики, зокрема у напрямі

стимулювання ділової активності та економічного розвитку України в умовах трансформації економіки.

З метою удосконалення податкового регулювання необхідно здійснити наступні першочергові кроки з удосконалення податкової політики України:

1. Як головний пріоритет та першочергову ціль обрати перспективу фіскальної ефективності. Це має бути прописано в концепції та стратегії податкової політики. Оскільки реалізація протилежних або нечітко сформованих завдань вимагає застосування різних економічних інструментів, існує ризик того, що в умовах обмеженості фінансових ресурсів може виявитися загроза недосягнення жодного з пріоритетів податкової політики. Тому раціональним рішенням буде зниження податкового навантаження та встановлення узгоджених податкових інтересів між державою та платниками податку.

Для узгодження таких інтересів між носієм податку та платником застосовують такі найважливіші інструменти – диференціація ставок непрямих податків і надання податкових пільг для зниження ціни реалізації товарів та послуг. Інтереси держави і платника податків узгоджують змінюючи величину ставок податку, надаючи податкові пільги, податкові канікули, відстрочуючи та розстрочуючи податкові зобов'язання тощо [28, с.28].

2. В умовах трансформаційних змін в економіці слід враховувати відмінність між цілями та механізмами реалізації податкової політики. Поступова економічна інтеграція в ЄС у довгостроковій перспективі має призвести до формування нашої особливої податкової системи, яка буде побудована за принципами інших європейських країн [59].

На відміну від цього, за умов глобалізації між різними країнами відбувається жорстка податкова конкуренція, результатом якої є масова лібералізація податкових політик, пристосування умов оподаткування до боротьби за капітал і працю, нові технології, природні ресурси з огляду на їх зростаючу обмеженість.

Прагнення України стати членом ЄС вимагає «адаптації» вітчизняного податкового законодавства до законодавчих вимог у сфері оподаткування, що діють в ЄС. Проте, враховуючи обставини тимчасового обмеження вступу до ЄС, гальмування процесів розширення єдиної Європи, податкова політика України має бути більш конкурентоспроможною в сучасному глобальному ринковому середовищі [34].

Це вимагає подальшого поступового зменшення податкових ставок і надання податкових пільг за основними податками в Україні.

Також, зниження податкового тягаря має відбутися за рахунок детінізації доходів підприємців і населення, а також більш ефективного адміністрування податків [35, с.77-78]. Отже, в умовах глобальної податкової конкуренції, податкова політика має характеризуватися високою гнучкістю та оперативністю.

3. Удосконалення фіскального потенціалу в умовах гострого дефіциту державних коштів слід проводити з метою стимулювання ділової та інвестиційної активності. Баланс можна досягнути, в т.ч. шляхом наступних доступних на сьогодні методів:

- підвищення ставок непрямих податків;
- активізація боротьби з мінімізацією оподаткування та посилення роботи зі стягнення нарахованої, але не сплаченої частини податкових зобов'язань;
- посилення фіскального тиску на господарську діяльність, пов'язану з експлуатацією та споживанням природних ресурсів;
- запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб;
- запровадження додаткових обмежень щодо видів діяльності, на які не може бути поширена спрощена система оподаткування [36, с. 15].

Слід звернути увагу, що оподаткування природних ресурсів має великий фіскальний потенціал, який необхідно стимулювати та залучати до бюджету. Такий метод пояснюється тим, що це дозволить паралельно здійснювати політику зниження податкового навантаження на прибуток підприємств як джерела їх

інвестиційної та ділової активності, також буде стимулювати зменшення екологічного навантаження на ресурси країни. Також, виявиться необхідність застосування енергозберігаючих та інноваційних технологій.

Крім того, Україна майже не використовує податковий потенціал тіньового сектору економіки, який оцінюють від 20 до 50% ВВП. Тому фіскальна ефективність повинна ґрунтуватися не на підвищенні податкового навантаження на продуктивно працюючі підприємства, а на створенні стимулів для виходу бізнесу з тіні та залученні в легальний оборот таких продуктивних елементів тіньової економіки, як: законна діяльність, яка прихована з метою мінімізації та ухиляння від сплати податків, неформальна легальна діяльність та неофіційна нелегальна діяльність.

4. Стимулювання платників податків до збільшення фіскального потенціалу шляхом обґрунтованого надання різних видів податкових пільг.

Щодо можливостей та проблем використання податкових пільг у сучасному законодавстві, то варто враховувати неоднозначність їх регуляторного (стимулюючого) впливу.

Зокрема, нераціонально впроваджені податкові пільги можуть ускладнювати податкове законодавство, порушити баланс конкурентоспроможності за рахунок нерівномірного податкового навантаження, що у свою чергу сприяє активізації неформальних стосунків й способів ухилення від оподаткування. Також, вони часто є неефективними у досягненні окремих цілей їх надання.

Натомість, податкові пільги можуть виступати інструментом структурної перебудови економіки, збереження навколишнього середовища, стимулювання інновацій у перспективних сферах, зменшення соціальної напруги в суспільстві тощо, тому їх наявність та раціональна побудова просто необхідна.

Тому раціональна система надання податкових пільг та інших преференцій для стимулювання формування сприятливого фіскального простору для України

повинна базуватись на науково обґрунтованих підходах, в основі яких повинні лежати наступні принципи:

- встановлення чітких методик надання податкових пільг;
- усунення можливостей для масового використання податкових пільг шляхом прийняття відповідних законів, у т.ч. єдиного реєстру надання пільг;
- жорсткий контроль за цільовим використанням податкових пільг;
- довгостроковий прорахунок економічного ефекту від надання певних видів пільг у порівнянні з альтернативними інструментами досягнення поставлених цілей;
- загальний, а не вибірковий характер пільгового оподаткування з метою максимального унеможливлення впливу галузевих чи окремих приватних інтересів;
- застосування податкових пільг на основі максимального поєднання державних, корпоративних та приватних економічних інтересів.

5. Удосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності.

У цілому спрощена система оподаткування в рамках Податкового кодексу наразі доопрацьовується. Запропоновані напрями підвищення фіскального потенціалу стимулювання ділової активності та покращення податкового середовища в Україні повинні бути реалізовані в комплексі, а також скоординовані з відповідними інструментами грошово-кредитної, валютної, бюджетної та митної політик, щоб уникнути протидії механізмів при досягненні стратегічних перспектив та цілей соціально-економічного розвитку.

6. Децентралізація фіскальних функцій держави. На сьогодні, це є загальносвітовою тенденцією, тому Україні дуже важливо визнати фіскальну децентралізацію ключовим фактором забезпечення сталого розвитку національної економіки шляхом прийняття відповідної Концепції. З метою максимізації позитивних результатів і мінімізації ризиків, що супроводжують цей процес,

нашій державі слід дотримуватися напрацьованих світовою наукою й міжнародною практикою принципів, зокрема наявності єдиної стратегії, залучення широких верств населення і громадянського суспільства, послідовності, поетапності, комплексності заходів із розбудови потенціалу місцевої влади, інформатизації управління та ін [37, с.63].

З одного боку, недооцінка державою можливостей податкової системи знижують її ефективність. З іншого – приписування функціям податків та податковій політиці можливість повного вирішення всіх фіскальних проблем України не дозволяє вирішувати проблеми, які на них покладаються.

Отже, національне податкове законодавство потребує більш тісного узгодження з законодавством Європейського Союзу. Очевидно, слід активніше вдаватися до практики зниження податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимального спрощення процедури оподаткування, підвищення фіскальної ефективності за рахунок розширення податкової бази, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, впровадження податкових стимулів інноваційної діяльності та накопичення капіталу. Водночас, має бути запроваджений жорсткий та ефективний контроль за використанням державних фінансів, який відповідав би принципам та нормам фінансового контролю в країнах ЄС.

3.2. Використання зарубіжного досвіду податкового регулювання економіки

Кожна країна має свої особливості у формуванні певної податкової політики.

Як свідчить сучасна практика, більшість розвинутих держав віддають перевагу ринковій та командно-адміністративній формі. Така політика досить позитивно впливає на загальну економічну систему.

На відміну від країн з низькими доходами, як Україна, в промислово розвинутих країнах основним джерелом надходжень є податки з приватних осіб і податки, які утримуються відповідно до програми соціального страхування.

У розвинених країнах світу податкові збори становлять від 25 до 50% загального валового внутрішнього продукту країни. Більшу питому вагу податкові платежі мають у країнах з командно - адміністративним шляхом розвитку економіки (Швеції, Данії, Бельгії, Нідерландах, Фінляндії). Варто зазначити, що питома вага податкових платежів у загальній структурі ВВП країн європейського союзу значно вища, ніж у США чи Японії [38].

Особливістю податкової системи США є принцип паралельного використання основних видів податків. Подібним чином побудовано оподаткування з доходів фізичних осіб та корпорацій, а також деяких видів акцизів. Основним джерелом федеральних податкових норм служить Кодекс внутрішніх доходів США (Internal Revenue Code). Контроль за сплатою податків на рівні федерації здійснюється Службою внутрішніх доходів. Ліберальна спрямованість державної політики (тобто по можливості мінімальне втручання держави в економіку) визначає порівняно низьке податкове навантаження в США в порівнянні з іншими розвиненими країнами [39].

Середній рівень податкового навантаження впродовж останніх років в США склав 26,5 %. Основним джерелом податкових доходів до бюджету США служать індивідуальні податки (податки з фізичних осіб). На їх частку припадає понад 32 % податкових надходжень. Податки на виробництво та імпорт, а також соціальні податки забезпечують приблизно рівний внесок у податкові доходи від 27 до 30% (кожна з груп) [39].

Слід відмітити, США, як і Україні, притаманна «нестабільність податкового законодавства». В періоди фіскальної необхідності власті США й інших західних держав змінюють умови оподаткування по потребі, не дуже оглядаючись на

галасливі протести, не вагаючись запроваджують максимальні по висоті податкові ставки для платників з вищих доходних груп населення.

Цікавим для оцінки, також, є досвід розвитку податкової системи Франції, яка входить до групи високорозвинених країн світу.

На відміну від США, податкове законодавство Франції базується на положенні про те, що всі заходи щодо оподаткування перебувають у компетенції парламенту.

Податки і збори Франції формують близько 90 % бюджету держави. Збори здійснюються єдиною службою. Переважають непрямі податки (50% із них складають ПДВ). Існує чіткий розподіл на місцеві податки і податки, що йдуть у центральний бюджет [40].

На прикладі Франції помітно, що податок на спадщину і дарування – один із самих технологічно складних, важких в адмініструванні податків. Адже операції, пов'язані з цим податком, нелегко відслідковувати, збирати доказову базу, а потім нерідко приходиться ще й вести справи в суді. Тому не дивно, що у Франції даний податок лібералізували, а в деяких країнах взагалі скасували.

Коли прийняти до уваги три основні податки: на доходи фізичних осіб, на багатство і ПДВ, стає помітною соціальна направленість податкової системи за принципом – багаті більше мають, але й податків із них беруть більше. Це результат впливу лівих партій, які у Франції традиційно мають велику силу [40].

Наступна країна, з такою самою розвинутою податковою системою є Німеччина. Згідно Статті 20 Конституції Німеччина – демократична, соціальна, федеративна держава. Податковій системі Німеччини вже властиві близькі до досконалості наступні позитивні риси:

- легітимність оподаткування – повнота виконання фіскальної функції податків у силу високої самодисципліни платників, професіоналізму та лояльності персоналу податкової служби;

- інвестиційна, капіталотворча, екологічна спрямованість оподаткування;
- досконалість й ефективність фіскально-адміністративних технологій;
- відносна нейтральність податків щодо їх впливу на підприємництво;
- відповідність податкового законодавства правовим нормам Євросоюзу; - привабливість податкової системи як взірця для наслідування [40].

Особливістю податкової системи Німеччини є практично рівні пропорції співвідношення прямого та непрямого оподаткування й ідентичні частки податків на соціальне страхування, що сплачують підприємці та наймані працівники у загальному обсязі фонду оплати праці. Тобто, формування податкової політики відбувається на основі визначального принципу забезпечення активного розвитку економіки шляхом збалансування інтересів усіх учасників ринкових відносин [41].

Податкова система Німеччини складається з двох груп податків: податків, закріплених за федеральним, земельними, місцевими бюджетами зокрема, і податків, спільних для всіх бюджетів. До останніх належать податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток корпорацій, податок на додану вартість. Таблиця 3.1 відображає частки податкових надходжень, закріплених за відповідними бюджетами, а також демонструє пропорції розподілу між трьома рівнями бюджетів загальної суми надходжень від спільних податків.

Таблиця 3.1

Пропорції розподілу загальної суми податкових надходжень Німеччини [40]

Закріплені податки		
Федеральний бюджет (42,1%)	Бюджети федеральних земель (39,9%)	Місцеві бюджети (13,2%) + Бюджети ЄС (4,8%)
Спільні податки		
Податок на доходи фізичних осіб		
42,5%	42,5%	15%
Податок на прибуток корпорацій		

50%	50%	0%
Податок на додану вартість (у т.ч. на імпорт)		
52,2%	45,7%	2,1%

Вказані процентні співвідношення податків періодично змінюються в залежності від економічної кон'юнктури та під впливом боротьби політичних сил навколо централістських і федералістських (децентралізованих) інтересів.

У порівнянні з податковою системою Франції німецька система менш множинна і складна. З 40 податків виділяються декілька найбільш важливих за своїм фіскальним і соціально-економічним значенням

Аналіз податкової системи Японії має особливе значення, оскільки її система має виняткову гнучкість і високу адаптивність. Також, характерний помірний рівень податкового тягаря, оскільки частка податків національному доходу 26%. Усього в країні нараховується близько тридцяти державних і стільки ж місцевих податків.

Незважаючи на те, що Японія є розвинутою державою з унітарною устроєм, її податкова система характеризується відносно невеликим податковим навантаженням і досить широкими податковими повноваженнями місцевих органів влади. В середньому, за останні роки, рівень податкового навантаження становив 26,9%. Такі показники обумовлені особливостями провадження бюджетно-податкової політики, що різко відрізняє Японію від інших держав з унітарним устроєм. Висока частка податкових доходів пов'язана з їх значною автономією.

В Японії існують три основні місцеві податки. Це, зокрема, підприємницький податок, який нараховується на прибуток, корпоративний муніципальний податок та зрівняльний податок, що є фіксованою сумою податку, розмір якої залежить від розміру капіталу юридичної особи та чисельності працюючих. [42]

Отже, Японія займає серед розвинутих країн перше місце за рівнем оподаткування доходів і останнє – за рівнем оподаткування споживання.

Для наслідування в сучасній Україні найбільш вартим уваги є досвід осмислення і творчого застосування якісної податкової політики, що проводиться в Японії, а також практика вирішення проблем у частині взаємоповаги держави і громадянина.

Отже, певне підґрунтя та умови розвитку зарубіжних країн значним чином впливають на їх податкову систему та політику. З основних напрямів їх розвитку та методів проведення податкової політики можна виокремити принцип паралельного використання основних видів податків, системність законодавчої бази та закріплення повноважень у компетенції уряду. Все вищезгадане дасть можливість більш швидкими темпами зменшувати заборгованість нашої країни та підвищувати її фіскальний потенціал.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, у ході дослідження теми випускної кваліфікаційної роботи, ми виявили, що податкова система має великий вплив на соціально-економічну ситуацію в країні. В останні роки економіка України функціонує в умовах великої кризи, безробіття та високого незбалансованого податкового тиску. В основу податкової системи нашої країни вкладено податкові системи високо розвинутих країн Європи (Велика Британія, Німеччина, Франція і т.д.) та США. Проте вітчизняні економісти та політики не враховують особливостей розвитку України та її кризового стану. За роки незалежності в нашій країні так і не вдалося побудувати сильну податкову систему, яка б призвела до розвитку бізнесу.

Також, у ході створення та запровадження податкової політики, держава повинна враховувати інтереси кожного підприємства та кожного члена суспільства. Таких збалансованих потреб країни можна досягти лише у поєднанні фіскальної досконалості, економічної ефективності, соціальної справедливості, стабільності та гнучкості податкової політики.

Участь держави у регулюванні економічних процесів при проведенні податкової політики здійснюється з допомогою таких податкових інструментів, як податкова ставка, податкові пільги, податкові санкції, податкова база та деякі інші.

Для більш вдалого та ефективного запровадження податкових реформ, держава повинна спиратися на досвід зарубіжних країн, постійно порівнювати його та вміти виокремлювати найбільш доцільні рішення.

Дослідивши найбільш розвинуті та прогресивні країни світу, ми зробили висновок, що з основних напрямів їх розвитку та методів проведення податкової політики можна виокремити принцип паралельного використання основних видів податків, системність законодавчої бази та закріплення повноважень у компетенції

уряду. Все вищезгадане дасть можливість більш швидкими темпами зменшувати заборгованість нашої країни та підвищувати її фіскальний потенціал.

Під час проведення аналізу використання податків для регулювання економіки ми дійшли висновку, що податкова система України сьогодні значною мірою не відповідає інтересам суспільства. Податкове законодавство України нині громіздке і досить складне, вимагає значної кількості часу на оформлення податкової документації. Тому в суспільстві постійно постає питання реформування того чи іншого виду податку або впровадження узгодженого податкового законодавства.

На нашу думку, удосконалення ефективності проведення податкової системи повинно супроводжуватися залученням вдалих принципів оподаткування. До них відносять фіскальну ефективність, економічну ефективність та соціальну справедливість. Наведені принципи податкової політики вимагають їх дотримання на всіх рівнях державного управління у сфері оподаткування. Саме на цій основі повинно будуватися податкове законодавство.

Таким чином, здійснення податкової політики в Україні залишається складним та суперечливим через податкове законодавство, внесення численних змін до податкових законів, зниження ділової активності суб'єктів господарювання тощо. Намір України інтегруватися в європейський економічний та політичний простір зумовлює необхідність не тільки адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС, але й його гармонізації та уніфікації.

Наразі національне податкове законодавство у цілому відповідає законодавству ЄС, за виключенням окремих норм, які поступово будуть наближені до нього. Проаналізувавши зміни податкової системи та політики, які впроваджуються сьогодні, визначили, що чинне податкове законодавство можна охарактеризувати як суперечливе, нестабільне та нераціональне. Ми вважаємо, що на етапі перехідної економіки руйнувати та формувати нову законодавчу базу

недоцільно, необхідно вносити певні корективи. Те реформування, якого потребує економіка України, повинно поєднувати фіскальну ефективність та регулюючі механізми економічного зростання.

До таких механізмів ми віднесли:

1. Удосконалення законодавства у сфері оподаткування, а саме корегування

Податкового Кодексу України у сфері проведення податкової політики;

2. Покращення системи адміністрування податків та зборів;
3. Зміна ставок податків і зборів;
4. Забезпечення рівномірного податкового навантаження серед всіх платників податків;
5. Зменшення податкових витрат.

Отже, на сьогодні, одним із пріоритетних напрямів проведення подальшої податкової політики має стати забезпечення нейтральності та справедливості оподаткування, а також формування податкової політики на засадах економічної ефективності, стабільності, прозорості та наближення її до міжнародних та європейських стандартів.

З метою підвищення фіскального потенціалу, стимулювання ділової активності та загальне удосконалення податкової системи необхідно здійснити наступні першочергові кроки з удосконалення податкової політики України, як встановлення у пріоритет податкової політики саме підвищення та укріплення фіскального потенціалу, формувати нові механізми реалізації податкової політики, стимулювати ділову та інвестиційну діяльність, справедливо впроваджувати податкові пільги, удосконалювати та впроваджувати спрощену систему оподаткування, впроваджувати повну децентралізацію у податкову систему.

Отже, можемо зробити висновок, що національне податкове законодавство потребує більш тісного узгодження з законодавством Європейського Союзу.

Очевидно, слід активніше вдаватися до практики зниження податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимального спрощення процедури оподаткування, підвищення фіскальної ефективності за рахунок розширення податкової бази, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, впровадження податкових стимулів інноваційної діяльності та накопичення капіталу. Водночас, має бути запроваджений жорсткий та ефективний контроль за використанням державних фінансів, який відповідав би принципам та нормам фінансового контролю в країнах ЄС.

Узагальнюючи поданий вище матеріал, можна дійти висновку, що податки можуть бути й інструментами творення, і силою руйнування, якщо не об'єднати в динамічній рівновазі економічні, фіскальні, соціальні та етичні фактори оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи/ І.В. Барановська // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - №8. – С. 193-197
2. Демченко О.С. Співвідношення прямих і непрямих податків у податковій системі України. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 10. С. 44–50.
3. Римар Г. Роль та функції податків в економіці держави. 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
4. Податковий кодекс України : Закон України : від 21.11.2021 № 2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Бюджетний кодекс України : Закон України : від 10.11.2021 № 2456 VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Податкова система : навчальний посібник / Андрущенко В. Л., Осмятченко В. О., Ізмайлов Я. О., Тучак Т. В. та ін. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 492 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні» ; т. 155).
7. Боровська А.Г., Мединська Т.В. Функції податків та їх роль у соціально-економічному житті суспільства. 2019 [Електронний ресурс]: Режим доступу:
http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/21017/ВСНПК_ЕП_Маріуполь_2019_p348-350.pdf?sequence=1
8. Сергєєв С.С., Кузьмінська К.І. Економічне визначення податків, їх види та функції. 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdzily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/2021_ZBIRNIK_STUDENSKOI_KONFERENCII_UNIVERSITETU_2021.pdf#page=142

9. Атаманчук Н.І. Функції непрямого оподаткування. 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5545/1/4965_IR.pdf
10. Малкіна, Я. Д. Економічний зміст податків, їх роль та сучасний стан податкової системи України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/6-2015/174.pdf>.
11. Бабич С.Н. Вопросы налогово-бюджетного регулирования в президентских кампаниях США с 2000 по 2016 гг. / С.Н. Бабич // Россия и Америка в XXI веке. – 2016. - №3. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=538>
12. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи/ І.В. Барановська // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - №8. – С. 193-197
13. Гладченко Т.Б. Поняття податкового механізму та його елементи. – 2016 - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://eprints.cdu.edu.ua/2381/1/Наук.%20вісник%20міжн.%20гуман.%20унів.%202016%20.pdf>
14. Єніна А. О. Напрями податкового регулювання розвитку регіонів / А. О. Єніна, Д. М. Островський // Економічні студії. Науково-практичний журнал – Львів, 2021. № 1 (31). – С. 54-61
15. Тютюник, І. В., Кобушко, Я. В. (2018). Оцінка ефективності податкового регулювання обсягу тінізації економіки в Україні. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, (4(86), 111–116. [https://doi.org/10.26642/jen-2018-4\(86\)-111-116](https://doi.org/10.26642/jen-2018-4(86)-111-116)
16. Спра І.В. An Evaluation of the Impact of Corruption, Tax Burden, and Income on the Size of the Shadow Economy / I.V. Спра // International Journal of Accounting and Taxation. – 2015. – Vol. 3 (2). – Pp. 15–27.

17. О.М. Чечель – Принципи та механізм державного регулювання економіки – 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/388/1/18.pdf>
18. Довідник № 150/2 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету станом на 01.10.2021. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua>
19. Втрати держбюджету від введення пільгового оподаткування склали 48,7 млрд грн – мінфін// інформаційний портал Finance.ua. – Режим доступу: <http://finance.ua/ua/>
20. Інформаційний портал Міністерства доходів та зборів. - Режим доступу: <http://minrd.gov.ua>
21. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці / П. В. Мельник. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2017. – С. 362.
22. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2016. – 336 с.
23. Фільо М.М. Проблема втрат бюджету від надання податкових пільг// Економічний часопис – 2016 – № 3-4. – С. 73-76
24. Закон України від 17.03.2020 р. № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»; [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text>
25. Нездойминога О. Є. Податки – основний важіль макроекономічного регулювання / О. Є. Нездойминога // Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство». – Випуск 2. – 2016. – С. 142-146.
26. Курінний В.Г., Аспекти розвитку податкової системи України. Матеріали Міжнародної наукової-практичної конференції «Економіка і менеджмент 2019: економіко-управлінські аспекти розвитку соціально-економічних систем». Дніпро: Біла К. О., 2019. Том 8, с. 48–49.

- 27.Офіційний сайт Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] –
Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/banks/all/>
- 28.Крисоватий А. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та міжнародні вектори [монографія] / А. Крисоватий, В. Валігула. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2014. – 248 с.
- 29.Мних М.В. Про окремі аспекти трансформації інструментів податкового регулювання економіки України / М.В. Мних // Економіка. Фінанси. Право. – № 1/2. – 2015. – С. 29–34.
- 30.Молдован О.О. Податкова реформа в Україні: перші підсумки та результати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/kodeks/15.podatкова-reforma-v-ukraini-pershi-pidsumki-ta-rezultati.htm>
- 31.Василевська В.Г. Податкова політика у регулюванні економічного зростання / Г.В. Василевська // Фінанси України. – 2015. - №2 – с. 39-43
- 32.Бронюк О.В., Мироненко А.І. Переваги та недоліки Податкового Кодексу України [Електронний ресурс]: стаття / О.В. Бронюк, А.І. Мироненко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/15_82103.doc.htm
- 33.Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Воронова Л. К. Реформування системи сплати податків та зборів з урахуванням міжнародного досвіду: зб. наук. Праць за матер. наук.-практ. круглого столу, 5 жовтня 2016 року. – К.: Алерта, 2016. – 162 с.
- 34.Голота А.С. Особливості конкурентних відносин України в умовах глобалізації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2030/1/ОСОБЛИВОСТІ%20КОНКУРЕНТНИХ%20ВІДНОСИН%20УКРАЇНИ%20В%20УМОВАХ%20ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.pdf>

35. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П.В. Мельник, М.Л. Тарангул, З.С. Варналій [та ін.]; за ред. З.С. Варналія.— 675 с.
36. Молдован О.О. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? / Державний інститут регіональних досліджень; О.О.Молдован, О.В.Шевченко, ред. Я.А.Жаліла. — К.: НІСД, 2015. — 80 с.
37. Деркач М. І. Фіскальна децентралізація як фактор забезпечення сталого розвитку України / М. І. Деркач // Фінанси України. – Вип. 2. – 2011. – С. 56–63.
38. Величко О. Іноземний досвід реформування податкової системи / О. Величко, І. Дмитренко // Економіст. – 2016. - №7-9 – С. 120-123
39. Волков Є.О. Сутність податкової оптимізації зовнішньоекономічних операцій [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/EPsAE/article/download/4089/4234>
40. Варналій З. С. Податкова системи зарубіжних держав / З. С. Варналій, І. А. Прокопенко, Т. В. Тучак [Електронний ресурс]– Режим доступу : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/444/1/402_IR.pdf
41. Нідзельська О. Податкова система в Німеччині / О. Нідзельська // Вісник податкової служби України. – 2012. - №30. – С.45.
42. Товкун Л.В. Місцеві податки та збори як складові податкової системи України: їх особливості та розвиток [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13217/1/Tovkun_85-96.pdf
43. Проскура К. П. Особливості адміністрування податків в Україні. [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2012/3-4/201221.html>
44. Україна змінила позиції у світовому рейтингу сплати податків. Слово і діло:

- аналітичний портал. 2019. [Електронний ресурс]– Режим доступу :
<https://www.slovoidilo.ua/2019/11/26/novyna/ekonomika/ukrayina-zminyla-pozycziyi-svitovomu-rejtynhu-splaty-podatki>
- 45.Гевко О.Б., Мелих О.Ю. Формування дохідної частини державного бюджету: концептуальні основи та сучасні реалії в Україні. 2019
[Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/39437/1/61-67%20Гевко.pdf>
- 46.Покровська О.В. Роль податків в економічному розвитку країни. 2017
[Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4510/1/abstracts2017-11-22128-131.pdf>
- 47.Конституція України : Закон України : від 01.01.2020 № 254к/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 48.Нікітішин А.О. Сучасний механізм податкового регулювання соціального розвитку суспільства. 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://cyberleninka.ru/article/n/suchasniy-mehanizm-podatkovogo-regulyuvannya-sotsialnogo-rozvitku-suspilstva>
- 49.Державна казначейська служба України – офіційне інтернет- представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.treasury.gov.ua/>
- 50.Стеценко Т.В., Стеценко Р.О. Податкова мораль в Україні як дестимулятор податкової культури. 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/13081>
- 51.World Values Survey Wave 7 (2017-2020). (2021). Retrieved from:
<https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>
- 52.Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної

- хвороби (COVID–19) : Закон України № 533–IX від 17 березня 2020 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-20#Text>
53. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» : Закон України № 553-IX від 13 квітня 2020 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text>
54. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування : Закон України № 786-IX від 08.08.2020 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>
55. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення окремих умов надання пільг із сплати туристичного збору та податку на нерухоме майно : Закон України № 905-IX від 17.09.2020 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-20#Text> (дата звернення: 26.10.2020).
56. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України : Постанова КМУ від 15 травня 2019 р. № 555 від 29 березня 2020 р. № 253 URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinm2903020etu-ministriv-ukrayinivid-15-travnya-2019-r-555> (дата звернення: 26.10.2020).
57. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021 – 2023 роки : Постанова КМУ від 29 липня 2020 р. № 671. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2020)
58. Полторак А. С. Оптимізація податкової політики в умовах фіскальної децентралізації в Україні [Електронний ресурс] / А. С. Полторак, О. С. Усенко // Modern Economics. - 2017. - № 2. - С. 50-54. - Електр. текст. дані. - Режим доступу : <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/2-2017/UKR/poltorak.pdf>.
59. Кужелев М. О. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія / М. О. Кужелев, А.

В. Нечипоренко ; Держ. фіскальна служба України, Ун-т держ. фіскальної служби України. – К. : Вид-во «Центр учбової літератури», 2019. – 224 с.

60. Скороход В.І. Зарубіжний досвід правового регулювання податкової діяльності та можливості його регулювання в Україні – 2018 - [Електронний ресурс] Режим доступу :

<http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/141/143>